

ΤΟ ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ του Τ.Ε.Ι. ΑΘΗΝΑΣ¹

Σταθόπουλος, Πέτρος²

1. Ιστορική Αναδρομή

Η εκπαίδευση στην Κοινωνική Εργασία στην Ελλάδα ουσιαστικά άρχισε με τη λήξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου στην Αθήνα. Το 1945 ιδρύθηκε η Σχολή Κοινωνικής Προνοίας του Αμερικανικού Κολλεγίου Θηλέων "Pierce" (νυν Deree College), η οποία λειτούργησε έως το 1975 και έδωσε αξιόλογα στελέχη στη χώρα. Η δεύτερη Σχολή ιδρύθηκε από τη Χ.Ε.Ν. Ελλάδος το 1947. Στην αρχή μονοετούς φοιτήσεως, σταδιακά έγινε τριετούς φοιτήσεως και μετονομάσθηκε σε Ανωτέρα Σχολή Κοινωνικής Εργασίας υπαγόμενη στο Ίδρυμα Αναπύξεως Κοινωνικής Εργασίας. Το 1957 η Εκκλησία της Ελλάδος ίδρυσε τη Σχολή Διακονιστών η οποία αρχικά είχε σκοπό την εκπαίδευση στελεχών πρόνοιας για τις ανάγκες της Εκκλησίας. Τελικά εξελίχθηκε σε Σχολή Κοινωνικής Εργασίας, χωρίς να αξιοποιηθούν οι απόφοιτοι από τις Μητροπόλεις. Τέλος, το 1960 λειτούργησε η Σχολή Κοινωνικής Εργασίας της Εταιρείας Προστασίας Ανηλίκων Αθηνών (Ε.Π.Α.Α.). Η Σχολή αυτή λειτούργούσε απογευματινές ώρες ώστε να έχουν τη δυνατότητα οι εργαζόμενοι να αποκτήσουν πτυχίο Κοινωνικής Εργασίας.

Οι ανωτέρω Σχολές λειτούργησαν στην Αθήνα ως Ν.Π.Ι.Δ. υπό την άμεση εποπτεία και οικονομική στήριξη του Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας μέχρι το ακαδημαϊκό έτος 1984-1985, οπότε οι σπουδαστές και το εκπαιδευτικό και διοικητικό προσωπικό εντάχθηκαν στο νεοϊδρυθέν τμήμα Κοινωνικής Εργασίας του Τ.Ε.Ι. Αθήνας (Ν. 1404/ '83, άρθρο 41). Το τμήμα Κοινωνικής Εργασίας εντάχθηκε στη Σχολή Επαγγελματιών Υγείας και Πρόνοιας μαζί με άλλα 12 τμήματα μερικά από τα οποία μέχρι τότε ανήκαν στην

-
1. Προδημοσίευση από το υπό έκδοση βιβλίο της Σταματίνας Κ. Κοκκινάκη (επιμέλεια έκδοσης) *Η Εκπαίδευση των Κοινωνικών Λειτουργών στην Ελλάδα τον Εικοστό Αιώνα*. Το άρθρο αναφέρεται στα πρώτα 15 έτη της λειτουργίας του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας στο Τ.Ε.Ι Αθήνας.
  2. Ο Π. Σταθόπουλος, Β.Α., Μ.Σ.Υ., Ph.D. είναι καθηγητής Κοινωνικής Εργασίας και Κοινωνικής Πολιτικής.

αρμοδιότητα του Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας, π.χ. Νοσηλευτική, Μαιευτική, Επισκέπτες Υγείας, κ.ά.

Με την ίδρυση του τμήματος Κοινωνικής Εργασίας στο Τ.Ε.Ι. Αθήνας, η εκπαίδευση των κοινωνικών λειτουργών ουσιαστικά υπήχθη στην άμεση εποπτεία του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και πήρε ακαδημαϊκό χαρακτήρα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Εκτός του τμήματος Κοινωνικής Εργασίας στο Τ.Ε.Ι. Αθήνας, δύο ακόμη τμήματα λειτουργούσαν από το 1974 στα Τ.Ε.Ι. της Πάτρας και του Ηρακλείου Κρήτης με κοινό όμως αναλυτικό και ωρολόγιο πρόγραμμα σπουδών με τις Σχολές αρμοδιότητας του Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας.

Με κοινό προεδρικό Διάταγμα των Υπουργείων Παιδείας και Υγείας και Πρόνοιας (1986) καθορίστηκε το ενιαίο για τα τρία τμήματα αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών διάρκειας έξι ακαδημαϊκών εξαμήνων και ενός επιπλέον εξαμήνου πρακτικής άσκησης πλήρους απασχόλησης πριν ο σπουδαστής έχει τη δυνατότητα να αποφοιτήσει.

Τα πρώτα ακαδημαϊκά έτη (1984-1986) λειτουργίας του τμήματος μπορούν να χαρακτηρισθούν ως μεταβατική περίοδος τόσο ως προς το πρόγραμμα σπουδών όσο και ως προς το εργασιακό καθεστώς του εκπαιδευτικού προσωπικού, καθώς επίσης και τη διοίκηση του τμήματος η οποία οριστικοποιήθηκε με τη λειτουργία των προβλεπόμενων από το Νόμο 1404/ '83 οργάνων και τη διενέργεια εκλογών για την ανάδειξη υπευθύνων ομάδων μαθημάτων και προϊσταμένου του τμήματος.

Στο διάστημα αυτό ήταν ακόμη έντονη η ταύτιση του εκπαιδευτικού και διοικητικού προσωπικού όσο και των σπουδαστών με τη Σχολή προέλευσης και, όπως ήταν αναμενόμενο, υπήρχε ένα κλίμα δυσπιστίας μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών. Το Συμβούλιο του Τ.Ε.Ι. μετακάλεσε καθηγητή από το τμήμα Κοινωνικής Εργασίας του Τ.Ε.Ι. Πάτρας στον οποίο και ανάθεσε τη διοίκηση του τμήματος με την ελπίδα ότι θα μπορούσε -ως προερχόμενος από το χώρο των Τ.Ε.Ι.- να επιτύχει τη λειτουργική σύνθεση των τριών ιδιωτικών Σχολών με τα αρμόδια όργανα του Τ.Ε.Ι., αλλά και την εξοικείωση του προσωπικού με τη γραφειοκρατική αντίληψη λειτουργίας του Τ.Ε.Ι. ως δημόσιου φορέα.

Με την αποφοίτηση των σπουδαστών των ενταχθεισών Σχολών και τη συνταξιοδότηση ή αποχώρηση πολλών μόνιμων και ωρομίσθιων εκπαιδευτικών, πολλά από τα αρχικά προβλήματα έχουν πρακτικά εκλείψει. Το τμήμα πλέον λειτουργεί διοικητικά και

οργανικά ενταγμένο μέσα στη Σχολή Επαγγελματιών Υγείας και Πρόνοιας του Τ.Ε.Ι. Αθήνας.

2. Συνέπειες στην Εκπαίδευση των Κοινωνικών Λειτουργών από την Ένταξη

των Σχολών Κοινωνικής Εργασίας στο Τ.Ε.Ι.

Με την ψήφιση του Νόμου 1404/ '83 για πρώτη φορά η εκπαίδευση των κοινωνικών λειτουργών αποσπάται από τη Μέση και Ανωτέρα Εκπαίδευση, όπως προέβλεπε ο Νόμος 576/ '77 για τη λειτουργία των Κ.Α.Τ.Ε.Ε., και τα Τ.Ε.Ι. μαζί με τα Α.Ε.Ι. ανήκουν στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Το γεγονός αυτό είναι πολύ σημαντικό γιατί τα Τ.Ε.Ι. θεωρούνται ως "ισότιμα με τα Α.Ε.Ι. αλλά με διαφορετική αποστολή" (Πρακτικά Βουλής, Γ' Σύνοδος, συνεδρίαση 12-10-1983). Ο Νόμος 1404/ '83 καθιέρωσε υψηλά προσόντα για το διδακτικό προσωπικό, ιδίως της πρώτης βαθμίδας. Επίσης για πρώτη φορά αναγνωρίστηκε θεσμικά η δυνατότητα και υποχρέωση του επιστημονικού προσωπικού των Τ.Ε.Ι. για τη διεξαγωγή εφηρμοσμένης έρευνας. Μεταγενέστερη νομοθεσία καθιερώνει ως προσόν διορισμού την κατοχή διδακτορικού διπλώματος για υποψηφίους στην Α' και Β' βαθμίδα και μεταπτυχιακού διπλώματος για την Γ' βαθμίδα. Αυτό σημαίνει τη θεσμική και ουσιαστική αναβάθμιση των σπουδών και του κύρους των Τ.Ε.Ι. στη χώρα μας.

Η εισαγωγή των σπουδαστών στο τμήμα μέσα από πανελλήνιες εξετάσεις έχει βέβαια κάνει γνωστό το επάγγελμα ευρύτερα και πιθανώς έχει προσελκύσει στο τμήμα σπουδαστές με υψηλή βαθμολογία. Όμως σχετική έρευνα έχει δείξει ότι το 50% περίπου των σπουδαστών δεν γνώριζε τίποτε ή πολύ λίγα για το τμήμα Κοινωνικής Εργασίας (Σταθόπουλος, 1996) πριν την εισαγωγή τους στο Τ.Ε.Ι. Αυτό έχει σοβαρό αντίκτυπο στην καταλληλότητα των σπουδαστών για το επάγγελμα, στην ψυχοκοινωνική τους ενεργοποίηση και το ενδιαφέρον για τις σπουδές τους γενικότερα.

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια τάση υποβάθμισης του επιπέδου των σπουδών στα Τ.Ε.Ι. Μεταξύ πολλών αιτίων γι' αυτήν την υποβάθμιση, ιδιαίτερα θα πρέπει να αναφερθούν η δυσανάλογη αύξηση του αριθμού εισαγομένων σε σχέση με την υπάρχουσα υλικοτεχνική υποδομή και την έλλειψη διδακτικού προσωπικού, καθώς και η πρακτική της ελάχιστονης προσπάθειας που ακολουθούν οι σπουδαστές στη μεγάλη τους πλειονότητα.

Με την αύξηση του αριθμού των σπουδαστών σε κάθε εξάμηνο, τη μειωμένη παρουσία στα θεωρητικά μαθήματα, έχει αλλάξει η μορφή επικοινωνίας και η σχέση των καθηγητών με τους σπουδαστές. Συχνά οι καθηγητές, σε αντίθεση με την κατάσταση στις παλιές Σχολές, δεν γνωρίζουν τα ονόματα των σπουδαστών όπως συμβαίνει και με μη φοιτούντες σπουδαστές για τους καθηγητές τους. Η απόφαση της Διοίκησης του Τ.Ε.Ι. χωρίς τη σύμφωνη γνώμη του επιστημονικού προσωπικού του τμήματος να γίνεται η εποπτεία ανά ομάδες πέντε (5) σπουδαστών για τρεις ώρες εβδομαδιαίως συμβάλλει ακόμη περισσότερο στον περιορισμό συνεργασίας κάθε σπουδαστή με τον επόπτη.

Παράλληλα με τις δυσκολίες που υπάρχουν στα Τ.Ε.Ι. γενικότερα και στο τμήμα Κοινωνικής Εργασίας του Τ.Ε.Ι. Αθήνας ειδικότερα, είναι αναγκαίο και χρήσιμο να παρουσιαστούν και οι θετικές πλευρές της ένταξης των Σχολών στο Τ.Ε.Ι., πέραν των θεσμικών που ήδη αναφέραμε. Μια τέτοια θετική διάσταση είναι η συνεργασία με αντίστοιχα ιδρύματα της Ευρώπης μέσα από τα προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης ERASMUS, LEONARDO, SOCRATES, TEMPUS, κ.ά., που έχει συμβάλλει στην επιμόρφωση του προσωπικού και την εκπαίδευση των σπουδαστών οι οποίοι κάνουν ένα μέρος των σπουδών τους στο εξωτερικό. Συγκεκριμένα, σχεδόν όλοι οι εκπαιδευτικοί κοινωνικοί λειτουργοί έχουν πάρει μέρος σε εκπαιδευτικές επισκέψεις στο εξωτερικό. Μερικοί μάλιστα έχουν κληθεί να διδάξουν σε πανεπιστημιακά τμήματα Κοινωνικής Εργασίας. Αντίστοιχα, εκπαιδευτικοί από χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν προσκληθεί και διδάξει στο τμήμα, ενώ παράλληλα επισκέπτονται ιδρύματα και υπηρεσίες Κοινωνικής Πρόνοιας. Αυτές οι επισκέψεις συμβάλλουν καθοριστικά στη βελτίωση του εκπαιδευτικού έργου.

Με το πρόγραμμα ανταλλαγής σπουδαστών μεταξύ των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τουλάχιστον εκατό σπουδαστές του τμήματος έχουν πάρει μέρος σε κάποιο εκπαιδευτικό πρόγραμμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το πιο συνηθισμένο είναι η τοποθέτηση τελειοφοίτων για πρακτική άσκηση για τρεις έως έξι μήνες σε μία εγκεκριμένη Υπηρεσία με την ανάλογη εποπτεία. Επίσης, ένας αριθμός αποφοίτων συνεχίζει -με ή χωρίς υποτροφίες από το Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών- τις μεταπτυχιακές σπουδές. Ήδη οι πρώτοι απόφοιτοι με μεταπτυχιακούς τίτλους και διδακτορικά έχουν αρχίσει να επιστρέφουν και αποτελούν τη νέα γενιά των στελεχών του επαγγέλματος. Είναι πολύ σημαντικό το γεγονός ότι με σχετική νομοθετική ρύθμιση το ΔΙΚΑΤΣΑ αναγνωρίζει μεταπτυχιακούς τίτλους αποφοίτων των Τ.Ε.Ι. χωρίς να χρειάζεται να κάνουν συμπληρωματικές σπουδές στα ελληνικά πανεπιστήμια.

Με το Π.Δ. 227/1995 η διάρκεια φοίτησης στο τμήμα γίνεται συνολικά οκτώ εξάμηνα. Η προσθήκη ενός ακόμη εξαμήνου δίνει τη δυνατότητα διαμόρφωσης ενός εμπλουτισμένου προγράμματος σπουδών με μαθήματα επιλογής και, σε ένα πρώτο βαθμό, εξειδίκευσης των αποφοίτων.

Με δεδομένο το θεσμικό πλαίσιο των Τ.Ε.Ι. ως τριτοβάθμιων ιδρυμάτων, το εκπαιδευτικό προσωπικό του τμήματος έχει τη δυνατότητα ανάληψης ερευνητικών προγραμμάτων. Μερικά μέλη του εκπαιδευτικού προσωπικού διεξάγουν εμπειρικές έρευνες τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό με ανάλογες δημοσιεύσεις σε έγκριτα επιστημονικά περιοδικά και στα μέσα μαζικής ενημέρωσης.

Μετά από εισήγηση του τμήματος, η Διοίκηση του Τ.Ε.Ι. ενέκρινε το 1988 την ίδρυση Κοινωνικής-Συμβουλευτικής Υπηρεσίας για την εξυπηρέτηση των σπουδαστών του Ιδρύματος. Η Υπηρεσία αυτή στελεχώνεται από προσωπικό και σπουδαστές του τμήματος Κοινωνικής Εργασίας, καθώς επίσης και από ψυχίατρο καθηγητή της Σχολής. Η Κοινωνική Υπηρεσία του Τ.Ε.Ι. Αθήνας μαζί με παρόμοιες υπηρεσίες σε πανεπιστήμια της χώρας έχει ενταχθεί σε ένα δίκτυο Κέντρων Κοινωνικής Υποστήριξης το οποίο χρηματοδοτείται από τη Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς του Υπουργείου Παιδείας.

Η σύντομη αυτή περιγραφή των δραστηριοτήτων του τμήματος Κοινωνικής Εργασίας του Τ.Ε.Ι. Αθήνας κάθε άλλο παρά εξαντλεί το θέμα. Απλά έγινε μια προσπάθεια ώστε ο αναγνώστης να πάρει μια εικόνα της πορείας του τμήματος τα πρώτα δεκαπέντε χρόνια από τη συστασή του.

Μετά από περισσότερο από μισό αιώνα εκπαίδευσης των κοινωνικών λειτουργών στην Ελλάδα, τίθεται το ερώτημα ποιους στόχους πρέπει να έχει η εκπαίδευση σήμερα, τι είδους αναλυτικά προγράμματα χρειάζονται, ποιες επαγγελματικές δεξιότητες πρέπει να αναπτύξουν οι κοινωνικοί λειτουργοί για να ανταποκριθούν στις νέες κοινωνικές ανάγκες μιας πολυ-πολιτισμικής κοινωνίας με ραγδαίες κοινωνικές, δημογραφικές, πολιτιστικές αλλαγές της ελληνικής κοινωνίας. Η πρόκληση είναι μπροστά μας. Πρέπει να συνδυάσουμε το παρελθόν απενίζοντας το μέλλον. Πρέπει να φανούμε αντάξιοι των πρωτοπόρων συναδέλφων μας οι οποίοι εργάστηκαν σκληρά για να ριζώσει η νέα αυτή επιστήμη στον τόπο μας. Ο δρόμος είναι μακρύς, το έργο επίπονο, ο αγώνας μεγάλος. Δική μας ευθύνη αλλά και των σπουδαστών μας να συνεχίσουμε με τον ίδιο ζήλο, τον ίδιο ενθουσιασμό, με την ίδια υπομονή και καρτερία την προσπάθεια των πρώτων συναδέλφων μας οι οποίοι πρόσφεραν πολλά, παρά τα ανυπέρβλητα εμπόδια, για να φτάσουμε εδώ που είμαστε σήμερα.

Βιβλιογραφία

Κοσμόπουλος Αλέξανδρος (1984): *Φοιτητική Ζωή*, Πάτρα.

Σταθόπουλος Πέτρος (1989): " Σχέσεις Τ.Ε.Ι. - Α.Ε.Ι.: Παρόν και Μέλλον ", *Συνέδριο Ένωσης Διδακτόρων Καθηγητών Τεχνολογικών Ιδρυμάτων* (Ε.ΔΙ.Κ.Τ.Ι.), Ρόδος.

Σταθόπουλος Πέτρος (1992): " Η Ευρωπαϊκή διάσταση της Εκπαίδευσης στην Κοινωνική Εργασία ", *Εκλογή Θεμάτων Κοινωνικής Πρόνοιας*, Ε.Π.Π.Σ.Κ.Ε., Αθήνα, 95: 286-299.

Σταθόπουλος Πέτρος (1996): *Κριτήρια Επιλογής Επαγγέλματος από Σπουδαστές των Τ.Ε.Ι.* Αδημοσίευτη έρευνα της περιόδου 1987-1993. Στοιχεία της έρευνας δημοσιεύθηκαν στην εφημερίδα *Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ*, το 1996.

Χαραλαμποπούλου Ισμήνη (1995): " Οι σπουδές στα Α.Ε.Ι. κάτω.....από τη βάση ", *Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ*, 16/ 22-10-1995.